

КОРМИЧ АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат історичних наук, доцент*

КОНЦЕПТ «ГЛОБАЛЬНОГО НЕУПРАВЛІННЯ» ТА АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПУБЛІЧНУ ВЛАДУ

Нинішньому етапу цивілізаційного розвитку, який визначають як епоху глобалізації, цифровізації, інформаційну, притаманні і нові наукові категорії та поняття, що впроваджуються в різних сферах, в тому числі і в правовій. Це, свого роду, відповідь на нові виклики і загрози, що з'являються в системі міжнародних відносин. Поява таких понять пов'язана, зокрема, з використанням нових форматів взаємодії різних суб'єктів, наприклад, угод про асоціацію, деякі процедури функціонування яких недостатньо чітко визначені та законодавчо прописані. Зокрема, це стосується використання понять «неуправління» (un-governance) та «глобальне неуправління» (global un-governance), які, на нашу думку, мають значний потенціал для пояснення ряду важливих процесів, що відбуваються в сфері міжнародного співробітництва в сучасних умовах та складностей, які виникають на даному шляху.

Появу концепції «глобального неуправління» можна простежити з середини 1990-х років. В її основі визначення основних рис взаємодії, що стосувалась як національних держав, так і транснаціональних проектів інституційної розбудови. Розподіл повноважень у зв'язку з виконанням різноманітних угод про асоціацію був зумовлений розширенням зобов'язань далеко за межі тих, які раніше вважались необхідними та достатніми для реалізації спільних цілей та потребували узгодженості з прогресом в інших сферах. Такий дизайн угод вносив поняття «невизначеності» та «непослідовності» в оцінку інституційних та процедурних питань їх виконання. Також став важливим аналіз побічних ефектів відсутності в подібних документах перспективи приєднання, що в поєднанні з великими зобов'язаннями щодо зближення законодавства створює ефект «неможливості закриття» (тобто неможливості досягнення поставлених цілей). Часто такий ефект виникає через нечіткість формулювання цілей та незацікавленість суб'єктів, які беруть участь у реалізації даних проектів, через відсутність майбутніх гарантій членства. Відповідно, збої процесу імплементації можуть призвести до значних інституційних та процедурних перебудов у рамках подібних угод про асоціацію, з метою коригування режиму управління для досягнення бажаної мети.

Впровадження в науковий обіг терміну «неуправління» пов'язують із Сьюзен Стрейндж. У середині 1990-х років вона використала його, щоб охарактеризувати феномен, коли ринки переростають національні уряди та руйнують системи управління, засновані на державному

суверенітеті. За її визначенням, в ситуації, коли «світова економіка сильно зросла, політичні можливості пристосуватися до цих змін знизилися» [6, р. 43]. В результаті виникає асиметрія у міжнародних відносинах між більш впливовими та менш впливовими державами, що призводить до втрати останніми певних повноважень у проведенні своєї політики. Таким чином з'явився поділ між «державами, чия внутрішня політика навмисно чи ненавмисно вплинула на суспільства та економіки, відмінні від їхньої власної, і держави, які не мали такої влади і, швидше за все, постраждали й змушені були адаптуватися до внутрішньої чи зовнішньої політики сильніших урядів» [5, р. 706].

За таких умов виникли тенденції, коли певні повноваження, які традиційно належали національним урядам, розподілялися між кількома іншими акторами (як державними, так і приватними), а деякі повноваження просто зникли, що стало особливо помітним за наявності розриву між падінням політичного авторитету та недостатньо розвиненим громадянським суспільством [2, р. 369]. У зв'язку з цим, стверджувала С. Стендж, виникає своєрідний вакуум, коли «те, що одні втратили, інші не отримали. Розповсюдження повноважень від національних урядів залишило діру неповноважності, яку можна назвати неуправлінням» [4, р. 14].

Таким чином в своєму первинному розумінні термін «неурядування» відображав певні побічні ефекти глобалізації, які призводили до розпорошення та зменшення повноважень і компетенцій національних урядів через зростання світових ринків. У цьому значенні неуправління виступало синонімом відсутності управління або його поступового відходу від національної держави.

Проте досить скоро початкове розуміння вакууму чи відсутності управління стало об'єктом критики. Зазначалося, що це явище слід розглядати не як порожнечу, а як нову якість управління, що залишається повноцінним управлінням і може ефективно виконувати свої функції.

Зокрема, Б. Кoen [1, р. 124] наголошував на появі здатності автономних акторів до нормотворчості в процесі практики та поступового накопичення досвіду для адекватної заміни ряду функцій і повноважень, які традиційно мають національні уряди. Формальні правила замінюються неформальними, що впливають із моделей поведінки і в результаті формуються певні стандарти поведінки, які можуть мати форми прав та обов'язків. Це допомагає заповнити прогалини в регулятивному середовищі та створює інший спосіб управління, який спирається на розвиток неформальних норм, а не формальних правил [1, р. 125].

Новий етап академічного інтересу до глобального неурядування настав у 2020 році, коли ця концепція була розглянута в аспекті діяльності міжнародних інституцій для пояснень змін в процедурах і практиках їх функціонування в контексті сучасного розподілу геополітичних та гео економічних сил. Такий підхід, зокрема, притаманний розробкам Д. Десаї та А. Ланга [3].

Таким чином, суспільні зміни обумовлюють і потребу трансформацій їх правового обґрунтування, що, в свою чергу, породжує необхідність введення в науковий обіг нового понятійного апарату, здатного адекватно відображати новації практики в теоретичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Cohen B. (1998) Money, Power, Authority. in R. Germain (Ed.) *Susan Strange and the Future of Global Political Economy. Power, Control and Transformation*. London. Routledge.
2. Cox R. (1997) The Retreat of the State? *International Journal*. 52(2). Leaders and Leadership 3. pp. 366–369. <https://doi.org/10.2307/40203204>
3. Desai D., Lang A. (2020) Introduction: global un-governance. *Transnational Legal Theory*. Vol 11. Is. 3. Pp. 1-25. DOI: 10.1080/20414005.2020.1824515
4. Strange, S. (1996) *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Strange S. (1998) Globaloney? *Review of International Political Economy*. 5(4). Pp. 704–711. <https://doi.org/10.1080/096922998347435>
6. Strange S. (1998) *Mad Money*. Manchester. Manchester University Press.

Ключові слова: глобалізація, глобальне врядування, глобальне неуправління, публічна влада, наднаціональні інституції, неформальні норми.

Key words: globalization, global governance, global un-governance, public power, supranational institutions, informal norms.

СКУРІХІН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

ТЕРИТОРІАЛЬНІСТЬ ТА АГРЕСІЯ ЯК ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ЕТОЛОГІЇ

Юридична етологія – це галузь знань про юридично значиму поведінку людини, яка, спираючись на біологічні засади, вивчає процеси формування правової поведінки людини в онто- і філогенезі, а також функції та фізіологічні механізми певних форм правової поведінки. Значна увага в рамках юридичної етології приділяється взаємодії біологічного і соціального у правовій поведінці людини [1, с. 36].

Слід зазначити, що в сфері юриспруденції біологічна природа людини завжди відсувалася на другий план. Вчені не звертали увагу на те, що в певних випадках, кореневі підстави поведінки людей, причини виникнення тих чи інших інститутів знаходяться в сфері біологічної природи людини. Юридична етологія намагається знайти точки дотику між біологічною та гуманітарною сферами з метою усвідомлення гли-